

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 30 december 2009

Mål nr

Ö 2753-07

KLAGANDE

Bostadsrättsföreningen X 13

JB

Ombud: Advokat LB

MOTPART

Konungariket Belgien genom dess ambassad i Stockholm, 902003-9153

Box 26114

100 41 Stockholm

Ombud: Advokat LM

SAKEN

Avvisande av talan m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts beslut 2007-06-15 i mål Ö 9054-06

_____

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med upphävande av hovrättens beslut undanröjer Högsta domstolen tingsrättens beslut och visar målet åter till tingsrätten för fortsatt handläggning.

Det ankommer på tingsrätten att i samband med målet efter dess återupptagande pröva frågan om skyldighet för part att betala ersättning för motparts rättegångskostnader i hovrätten och hos Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Bostadsrättsföreningen X 13 har yrkat att Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut och bifaller föreningens i hovrätten framförda yrkanden samt befriar föreningen från skyldighet att ersätta Konungariket Belgien för dess rättegångskostnad i hovrätten.

Konungariket Belgien har bestritt ändring.

Konungariket Belgien har yrkat ersättning för rättegångskostnad i Högsta domstolen.

SKÄL

Enligt hyreskontrakt den 29 mars 1999 hyrde Konungariket Belgiens ambassad i Stockholm lägenhet nr I:1 A i fastigheten Y 13 med adress X 13 i Stockholm av Bostadsrättsföreningen X 13. Av kontraktet framgår att lägenheten hyrdes ut för att användas som kontor. Enligt en bilaga till avtalet

skulle hyresgästen svara för invändigt underhåll av lokalen vad avser ytskikt på golv, väggar, tak och snickerier. Bilagan innehåller vidare följande klausul.

”Hyresgästen åtar sig att på egen bekostnad genomföra en upprustning och modernisering av lokalen, så att den motsvarar hyresgästens krav på effektiva kontorsutrymmen. Innan denna upprustning påbörjas skall hyresvärden godkänna planerna för ombyggnaden. Om hyresgästens åtgärder i lokalen kräver berörda myndigheters tillstånd, åligger det även hyresgästen att själv införskaffa samtliga sådana. Hyresvärden åtar sig att bidra till hyresgästens kostnader för ombyggnaden enligt ovan med 1/3 av projektets totala kostnad, upp till högst 200.000 kr.”

Föreningen har vid tingsrätten väckt talan mot belgiska ambassaden i Stockholm och yrkat fastställande av att svaranden har skyldighet att, på visst i bilaga till stämningsansökan närmare angivet sätt, renovera lägenheten samt slutligt svara för del av renoveringskostnaderna. Föreningen har gjort gällande att skyldigheten att renovera lokalen följer av ovan angivet avtalsvillkor, att villkoret förhandlats fram mellan parterna och att åtagandet skett i utbyte mot att föreningen avstått från en tidigare aviserad hyreshöjning. Föreningen har vidare yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Föreningens talan får anses riktad mot Konungariket Belgien, som vid tidpunkten för talans väckande använde lägenheten som beskickningslokal (jfr prop. 2008/09:204 s. 38). Konungariket Belgien har gjort invändning om immunitet.

Fråga är nu om tingsrätten ska ta upp föreningens talan till prövning trots immunitetsinvändningen. Föreningen har härvidlag åberopat rättsutlåtanden av professorerna Said Mahmoudi och Ove Bring.

Principen att en stat åtnjuter immunitet för sig själv och sin egendom mot en annan stats domstolars domsrätt är allmänt erkänd som internationell sedvanerätt. Principen har utvecklats från att tidigare innefatta en absolut rätt för stater till immunitet till att numera av flertalet stater tillämpas restriktivt och enbart omfatta immunitet för höghetshandlande, statsakter i egentlig mening. En stats kommersiella eller annars privaträttsliga handlande undantas däremot, som utgångspunkt, enligt den restriktiva immunitetsteorin från rätten till immunitet inför en annan stats domstolar.

I rättsfallet NJA 1999 s. 821 anslöt sig Högsta domstolen till den restriktiva immunitetsteorin. Domstolen uttalade att en utgångspunkt bör vara att stater kan åberopa immunitet i tvister som rör statsakter i egentlig mening men däremot inte när en tvist angår åtgärder av kommersiell eller eljest privaträttslig karaktär som en stat har företagit. Någon allmänt antagen statspraxis i fråga om hur gränsdragningen mellan dessa olika typer av aktiviteter skulle göras ansågs inte föreligga. Vid bedömningen av om en stats handlande tillhör den ena eller den andra av de angivna kategorierna torde domstolen i praktiken ofta vara hänvisad till att göra en helhetsbedömning av de omständigheter som, med hänsyn till immunitetsrättens syften, i den föreliggande situationen talar för och mot rätten att åberopa immunitet. – I det aktuella målet, som gällde skyldighet för Republiken Island att betala för flygutbildning som enligt avtal tillhandahållits av en svensk kommun mot bakgrund av en överenskommelse mellan de nordiska regeringarna, ansågs Republiken Island dock kunna åberopa immunitet.

FN:s generalförsamling har numera den 2 december 2004 antagit en konvention om immunitet för stater och deras egendom (United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and their Property). Konventionen,

som har utarbetats av FN:s folkrättskommission på grundval av ett år 1977 av generalförsamlingen lämnat uppdrag, har ännu inte trätt i kraft. Riksdagen har emellertid den 26 november 2009 bifallit regeringens förslag i prop. 2008/09:204 att Sverige ska ratificera konventionen och att den ska införlivas med svensk rätt genom inkorporering. Konventionen, som i stora delar utgör en kodifiering av gällande sedvanerätt, anger som en allmän princip att en stat åtnjuter immunitet för sig själv och sin egendom mot en annan stats domstolars domsrätt. I konventionen anges också ett antal fall där immunitet inte får åberopas, bl.a. enligt artikel 10 i tvister som rör en stats affärstransaktioner med utländska fysiska eller juridiska personer. Vid fastställande av om ett avtal eller en transaktion är en affärstransaktion ska enligt artikel 2 först och främst avtalets eller transaktionens natur beaktas, men även dess syfte bör beaktas, om avtals- eller transaktionsparterna har kommit överens om det eller om i forumstatens praxis detta syfte är av betydelse för att fastställa om avtalet eller transaktionen är av icke-kommersiell natur. Denna tvåstegsprövning, som tillåter att inte bara avtalets eller transaktionens natur beaktas utan också dess syfte, avser att skydda utvecklingsländer, särskilt i deras strävanden att främja sin ekonomiska utveckling (a. prop. s. 64). I artikel 13 anges att en stat inte får åberopa immunitet mot domsrätt vid en annan stats domstol, om denna för övrigt är behörig, bl.a. i mål som gäller fastställande av förpliktelse som följer av statens besittning eller användning av fast egendom i forumstaten.

Konventionen får i fråga om metoden för gränsdragning mellan vad som är statligt höghetshandlande och privaträttsligt handlande anses ge uttryck för det synsätt som Sverige och sådana länder som vi brukar jämföra oss med är beredda att tillämpa. Med hänsyn till den utveckling som sålunda har skett i statspraxis bör vid klassificeringen av en handling i första hand dess natur

beaktas. I vissa fall kan det därefter bli aktuellt att även beakta syftet med handlingen.

Avtalet mellan föreningen och den belgiska ambassaden avser hyra av kontor för ambassaden. Den i målet uppkomna tvisten gäller tolkningen av ett i bilaga till avtalet särskilt intaget villkor angående upprustning och modernisering av kontorslokalen. Det får förutsättas att villkoret varit föremål för förhandling mellan parterna och att förhandlingen givit upphov till olika affärsmässiga överväganden. Fråga är om ett avtal av privaträttslig natur som skulle ha kunnat ingås även mellan enskilda rättssubjekt, vilket talar för att Konungariket Belgien inte har rätt att åberopa immunitet i målet.

Konungariket Belgien har emellertid gjort gällande att rätt till immunitet föreligger, dels eftersom avtalet avser förhyrning av lokaler avsedda att användas som ambassad för belgiska staten, dels eftersom den yrkade fastställelsen avser inrättande och iordningställande av ambassadens lokaler.

I rättsfallet NJA 1957 s. 195 ansågs Kinesiska folkrepubliken berättigad att åberopa immunitet gentemot en talan om ogiltighetsförklaring av ett köp av en fastighet som republiken använde för sin ambassad. Sedan dess har över 50 år gått, och utvecklingen mot en mer restriktiv syn på statsimmuniteten har varit tydlig. Det torde visserligen inte vara ovanligt än i dag att stater, även sådana som vi brukar jämföra oss med, beviljar immunitet i rättegångar som gäller avtal beträffande fastigheter och lokaler för andra staters ambassader. Utvecklingen torde emellertid alltmer röra sig bort från en sådan syn på immuniteten. Den nämnda FN-konventionen får ses som en bekräftelse på detta. Även om det inte synes ha gjorts något klart ställningstagande under konventionsarbetet kan man konstatera att de diskussioner som finns do-

kumenterade snarast talar för att avtal beträffande ambassadlokaler anses kommersiella i den mening som avses i artiklarna 2 och 10 i konventionen. (Se bl.a. punkt 55 i 1999 års rapport från den berörda arbetsgruppen, dok. A/CN.4/L.576, med en redovisning av aktuella rättsfall från olika delar av världen.)

Den omständigheten att avtalet i fråga avsåg lokaler för den belgiska ambassaden bör med hänsyn till det anförda inte föranleda att Konungariket Belgien får åberopa immunitet gentemot den talan som föreningen för. Att föreningens talan avser fastställande av en skyldighet att iordningställa lokaler för ambassaden medför inte någon annan bedömning.

Vad som nu har sagts gäller statsimmunitet. En delvis annan sak är den diplomatiska immuniteten, för vilken 2004 års konvention enligt sin artikel 3 gör undantag. Bestämmelser om diplomatisk immunitet finns i 1961 års Wienkonvention om diplomatiska förbindelser (SÖ 1967:1), som har inkorporerats i svensk rätt genom lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall. Syftet med immuniteten är att trygga ett effektivt fullgörande av de uppgifter som åvilar beskickningar såsom företrädare för sina stater. En beskickningslokal ska vara okränkbar, vilket innebär att företrädare för den mottagande staten inte får bereda sig tillträde till lokalen utan beskickningschefens medgivande. Det åligger även den mottagande staten att vidta åtgärder för att skydda beskickningslokal mot intrång eller skadegörelse och för att hindra att beskickningens frid störs eller dess värdighet kränks. En beskickningslokal och dess inredning får enligt konventionen inte heller bli föremål för husrannsakan, rekvisition, beslag eller exekutiva åtgärder. Den diplomatiska immuniteten ger alltså skydd för beskickningslokalens fysiska okränkbarhet och skydd mot verkställighetsåtgärder som direkt berör loka-

len. Bestämmelserna kan däremot inte anses innebära en rätt för den sändande staten att åberopa immunitet mot den mottagande statens jurisdiktion i ett mål angående tolkningen av sändarstatens avtalsrättsliga förpliktelser. (Jfr Hjerner i SvJT 1963 s. 198 f.) Någon rätt för Konungariket Belgien att i detta mål åberopa diplomatisk immunitet kan därför inte anses föreligga.

Föreningen för även talan om ersättning för rättegångskostnader och har dessutom förutskickat att den avser att justera sitt yrkande i själva saken till att gälla fullgörelse avseende betalning. Vid en fullgörelsetalan kan även andra aspekter vara att beakta med hänsyn till den allmänna processrättsliga principen att en sådan talan förutsätter att en bifallande dom blir verkställbar (jfr t.ex. NJA II 1943 s. 158, Fitger, Kommentar till rättegångsbalken s. 13:4 a. f. och Lindskog, Skiljeförfarande, 2005, s. 589 f.). En fullgörelsedom avseende betalning får i allmänhet, även när den riktar sig mot en stat, betraktas som verkställbar. Även om olika staters synsätt när det gäller möjligheten att åberopa immunitet mot ett exekutivt förfarande starkt varierar (se t.ex. prop. 2008/09:204 s. 45 och Bring–Mahmoudi, Sverige och folkrätten, 3 uppl. 2007, s. 81) får det anses vara allmänt erkänt att det finns möjlighet att verkställa betalningsdomar åtminstone i viss staten tillhörig egendom (se numera artikel 19 i 2004 års konvention). Men en fullgörelsetalan kan tänkas avse en förpliktelse som inte alls kan verkställas exekutivt, t.ex. avhysning av en ambassad eller förpliktelse att utge viss hos ambassaden förvarad egendom. I förevarande mål saknas anledning att gå närmare in på de spörsmål som i så fall uppkommer.

Av det anförda följer att tingsrätten trots immunitetsinvändningen bort ta

upp målet till prövning. Målet ska därför visas åter till tingsrätten för fortsatt handläggning.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johan Munck, Leif Thorsson (referent), Severin Blomstrand, Torgny Håstad och Göran Lambertz
Föredragande revisionssekreterare: Elizabeth Lindell